

16. SEPTEMBER 1945

Tale på de falnes dag

Ved en minnehøytidelighet i Universitetets aula den 16. september 1945 gjengav Einar Gerhardsen noen ord fra Nordahl Grieg: «Vi er så få her i landet, hver fallen er bror og venn.»

Han fortsatte:

Vi er så få — og vi hadde ingen å miste. Men krigen krever ubønnhørlig sine ofre, og Norge måtte ta sin del, selv om vi synes det var så grenseløst urimelig med hver enkelt som falt.

Døden tar ofte de beste. Nesten uten unntak kan en si om dem som falt at de var av våre ypperste kvinner og menn. De visste hva innsatsen kunne komme til å koste, men uten betenkning gav de sitt liv i kampen for Norges frihet.

Sjøfolkene fulgte sitt skip i farefull, men krigsnyttig og nødvendig seilas på alle verdenshav. Stille og selvfølgelig gjorde de på denne måten sin plikt mot fedrelandet. Alt for mange av dem måtte følge sitt skip i dypet.

Andre falt i åpen kamp med fienden. Unge krigere i hær, marine og flyvåpen. De unge brente av iver etter å slippe til, og når de først kom i kamp, var de tapre og sterke og modige. De som ble igjen på slagmarken, døde i bevisstheten om å ha gjort sin plikt.

De som førte kampen mot tyskerne og deres norske hjelpesmenn hjemme, hadde ikke den letteste oppgaven. Hver time og hvert minutt i dødelig fare. Mange av dem som kom i Gestapos klør, så døden som en befrielse, langt å foretrekke for umenneskelig mishandling og tortur. De lot seg heller langsomt pine i hjel enn å gi opp navnet på kamerater og landsmenn som de hadde kjempet sammen med. Her kan en i sannhet snakke om helter og heltegjerninger. Uten deres fasthet, uten deres dødsforakt, ville det vært utallige flere landsmenn som hadde mistet livet i Gestapos forhørsceller.

Og så de som døde av sult og mishandling i fengsler og fangeleirer. Mange av våre aller beste måtte her bukke under etter langvarige og ubeskrivelige lidelser.

Når Norges navn vil få en plass blant dem som knekket de fascistiske angrepsstater, så er det takket være de nordmenn som tok kampen opp der hvor deres naturlige plass var, og hvorav så mange måtte ofre sitt liv.

I dyp respekt bøyer vi oss for de landsmenn som i kampen for sitt land gav det største et menneske kan gi.

Vi føler med deres etterlatte som står ensomme tilbake. De har ytet og i sannhet måttet yte det største offer. Her hjelper ingen vakre ord, fordi ord ikke gir oss de døde tilbake. Men jeg tror likevel de fleste etterlatte heller vil sørge over tapet av en inderlig kjær ektefelle, over foreldre eller barn, som falt i kamp for dyre idealer — enn en levende, som svek landet når det var i fare.

Vi savner sårt hver enkelt av dem som døde og synes det er så meningsløst og så grenseløst vondt at mange av våre aller beste måtte gi sitt liv.

Med større rett enn noen gang kan vi imidlertid si at de som falt i krigsåra, ikke falt forgjeves. De idealer de gav sitt liv for, er for oss blitt rikere

og mer levende. Gjennom deres innsats er Norges selvstendighet og Norges frihet blitt dyrebare og hellige verdier for hver god nordmann.

Vi som kom gjennom med livet i behold, må nå fullføre den oppgaven våre falne hadde satt seg — og vi må i fredelig arbeid trygge og underbygge landets selvstendighet og frihet. Det skal være vårt offer til fedrelandet, vårt løfte til dem som stupte i kampen.

Minnet om de falne skal leve i våre sinn, i våre tanker og i våre gjerninger.